

**ԱՆԳԼԵՐԵՆ ՀԱՏՈՒԿ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ (ESP). ԲՆՈՐՈՇ ԳԾԵՐԸ,
ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ՏԵՍԱԿԵՏՆԵՐԸ: ԶՈՒԳԱՀԵՌՆԵՐ ESP-Ի ԵՎ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՄԻՋԵՎ**

Անգլերենը հատուկ նպատակների համար կամ ինչպես որ այն հայտնի է միջազգայնորեն՝ ESP-ն անգլերեն լեզվի ուսուցման և դասավանդման մեջ համեմատաբար նոր դասընթաց է, հատկապես, Հայաստանում (**FLSP, Foreign Language for Special Purposes, Yerevan State University, p. 1-2**): Այն զարգացող ուղղություն է և շարունակվում է զարգանալ՝ գիտության և տախնիկայի առաջընթացին համընթաց: ESP-ն սկզբնավորվել է դեռևս 1960-կան թվականներից և այսօր արդեն իր հաստատուն տեղն է գրավել ամբողջ աշխարհում՝ անգլերենը որպես երկրորդ օտար լեզու (ESL-English as a second language) ուսուցման ոլորտում: Հետաքրքրությունը և պահանջարկն այսօր ESP-ի նկատմամբ գնալով աճում է: Աշխարհի մի շարք երկրների շատ համալսարաններ առաջարկում են ESP-ի մագիստրոսական դասընթացներ (օրինակ՝ Միացյալ Թագավորությունում՝ Բիրմինգեմի և Էսթոնի համալսարանները և այլն), ինչպես նաև ESP դասընթացներ՝ արտասահմանյան ուսանողների համար: Անգամ լույս են ընծայվում ամսագրեր՝ ESP-ի հետ կապված խնդիրներն ու պահանջները քննարկելու նպատակով: Նրանց մեջ առավել հայտնի է **“English for Specific Purposes: An international journal”** միջազգային ամսագիրը (www.laurenceanthony.net/.../ESParticle.html):

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. անգլերեն հատուկ նպատակների համար (ESP), տեսակետներ, բնորոշումներ, բացարձակ և փոփոխական հատկանիշներ, ընդհանուր անգլե-

րեն, լեզվական կարիքներ, գործունեության ոլորտ, վերլուծություն:

Ընդհանրապես **ESP**-ն բնութագրելու համար գոյություն ունեն տարբեր տեսակետներ: Նրանց մեջ ամենատարածվածը հետևյալ բնութագրումն է. ESP-ն անգլերենի ուսուցման մի ուղղություն է, որն իր մեջ ներառում է այս կամ այն ոլորտը, օրինակ՝ բիզնես, գիտություն, տեխնիկա, զբոսաշրջություն, արվեստ, ավիացիա, բժշկագիտություն և այլ: Որոշ մասնագետներ առաջարկում են ESP-ի բնութագրման միանգամայն այլ տարբերակ: Օրինակ՝ ESP-ն իրենից ներկայացնում է սովորողների մոտ լեզվական այս կամ այն հմտությունների ձեռքբերման միջոց (կարդալու, գրելու, խոսելու, լսելու և այլն): Ունանք էլ, ESP ասելով, հասկանում են լեզվի այս կամ այն ոլորտին վերաբերող բառապաշարի ուսումնասիրում (օրինակ՝ քերականական, ժանրային, քննախոսական (discourse): Իսկ Հաթչինսոնն ու Վոթերսն էլ (**Hutchinson, Tom & Waters, Alan (1987). English for Specific Purposes: A learner-centered approach. Cambridge University Press**) ESP-ն դիտում են որպես մոտեցում, այլ ոչ թե լեզվական այս կամ այն կողմի, նյութի կամ մեթոդաբանության ուսուցում: Այստեղ առանցքային է հետևյալ հարցը. «Ինչու է սովորողը ցանկանում ուսումնասիրել անգլերեն լեզու»: Ըստ նրանց՝ անգլերեն սովորելու նպատակը առանցքային է: Ուշագրավ է Սթերվենսի (www.laurenceanthony.net/.../ESParticle.html) *բնութագրումը* ESP-ի վերաբերյալ՝ առանձնացնելով բնութագրական մի քանի հատկանիշներ.

1) Բացարձակ հատկանիշներ: – ESP-ն նախատեսված է սովորողի տվյալ մասնագիտության, զբաղմունքի կամ որոշակի գործունեության բովանդակության հետ կապված լեզվի այս կամ այն ոլորտի՝ շարահյուսական, խոսքային, իմաստաբանական, քննախոսական և այլն, նպատակադրված կարիքները հոգալու համար՝ ի տարբերություն ընդհանուր անգլերենի:

2) Երկու փոփոխական հատկանիշներ: – Սրանցից առաջինը սահմանափակվում է լեզվական այս կամ այն հմտությունների ձեռքբերմամբ, օրինակ՝ կարդալու հմտությունների: Երկրորդը վերաբերում է լեզվի ուսուցման հատուկ նախանշված այս կամ այն մեթոդաբանությանը:

Մեկ այլ մասնագետ էլ՝ ի դեմս Ռոբինսոնի (www.laurenceanthony.net/.../ESPparticle.html), ESP-ի բնութագրման համար առաջարկում է հետևյալ սկզբունքները՝

1) նպատակաուղղորդված սկզբունք, այսինքն՝ այստեղ կարևորվում է սովորողների նպատակը, այսինքն՝ ինչ նպատակի է ծառայելու տվյալ դասընթացը:

2) Ըստ երկրորդ սկզբունքի՝ Ռոբինսոնը անհրաժեշտ է համարում ESP դասընթացը մշակել՝ ելնելով սովորողների լեզվական կարիքներից, որոնք բացահայտվում են լեզվական արդյունքների վերլուծության, քննարկումների (անհատական կամ խմբակային), տարբեր հարցաթերթիկներ լրացնելու միջոցով և այլն:

Սակայն, պարզելով ուսանողների լեզվական կարիքները, չի նշանակում, որ մասնագետը տվյալ դասընթացը մշակելիս պետք է անպայմանորեն ուղղորդվի ուսանողների կողմից ստացված արդյունքներով կամ տեղեկատվությամբ (**FLSP, Foreign Language for Special Purposes, Yerevan, p. 6-7**). Այլ նա պետք է հաշվի առնի նաև տվյալ դասընթացի համար սահմանած նպատակներն ու խնդիրները:

Ուրեմն, ESP, այսինքն՝ անգլերեն հատուկ նպատակների համար ուսուցման ծրագիրն իրականացնելու համար մասնագետին անհրաժեշտ է նախօրոք մշակել հատուկ ուսումնական ծրագիր՝ հստակ պատկերացնելով դասընթացի նպատակներն ու խնդիրները: Անհրաժեշտ է նկատել, որ մի շարք մասնագետներ նպատակահարմար են գտնում ESP դասընթացը կազմակերպել ավելի հասուն տարիքի սովորողների համար, օրինակ՝ բարձրագույն մասնագիտական կրթական ծրագրերի շրջանակներում (մագիստրատուրա, ասպիրանտուրա, մասնագիտական աշխատանքային դասընթացներ և այլն)՝ անգլերեն լեզվի իմացության միջին կամ ավելի բարձր մակարդակի առկայությամբ: Այլ խոսքով՝ նշված ESP ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է լեզվական գիտելիքների որոշակի պաշար: Այնուամենայնիվ, որոշ մասնագետներ հնարավոր են համարում նաև սկսնակ սովորողների հետ ESP դասընթաց իրականացնելը: Կարևոր է նշել, որ ինչպիսի ուղղվածություն էլ ունենա ESP դասընթացը, անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև սովորողների վերլուծական դիտարկումները, գնահատականները կամ էլ նկատողությունները:

Որքան էլ կարևորվեն վերը նշված Հաթչինսոնի և Վոթերսի բնութագրումները ESP-դասընթացի վերաբերյալ, այնուամենայնիվ, ըստ որոշ մասնագետների՝ նրանց բնութագրման մեջ կան որոշակի թերի կողմեր: Օրինակ՝ այնքան էլ հասկանալի չէ, թե որտեղ է ավարտվում ընդհանուր անգլերենի դասընթացը և որտեղ սկսվում ESP-ն, քանի որ շատ դասավանդողներ հաճախ իրենց դասընթացը կազմում են՝ զուտ հենվելով սովորողների լեզվական կարիքների և սեփական գիտելիքների վրա: Մյուս կողմից էլ՝ ESP-ի մասնագետը հիմնվում է ընդհանուր անգլերենի գիտելիքների վրա՝ տալով այդ գիտելիքներին որոշակի ուղղվածություն:

Որքան էլ բազմազան լինեն բնու-

թագրումները ESP –ի վերաբերյալ, այնուամենայնիվ, մեկ բան պարզ է. եթե ընդհանուր անգլերենի (General English) դասընթացը կազմակերպելիս մասնագետը հավասարաչափ ուշադրություն է դարձնում քերականության ուսումնասիրման, գրավոր և բանավոր խոսքի, կարդալու և լսելու ունակությունները զարգացնելու վրա, ապա ESP դասընթացը կազմակերպելիս մասնագետը պետք է անպայմանորեն հաշվի առնի մասնագիտական այս կամ այն բնագավառի կամ գործունեության բովանդակության հետ կապված սովորողների լեզվական պահանջները և լեզուն ուսունասիրելու նպատակները: Օրինակ՝ ապագա էքսկուրսավարների համար անգլերենի դասընթացը կազմակերպելիս ավելի նպատակահարմար է շեշտը դնել խոսակցական և հաղորդակցային հմտությունները զարգացնելու վրա: Մեկ այլ դեպքում էլ ուշադրությունը կենտրոնացնում են գործարար անգլերենի բառապաշարի վրա (Business English)՝ ելնելով սովորողների տվյալ խմբի գործունեության բնույթից և լեզվական կարիքներից: Նկատենք, որ մինչև այժմ ESP–ի բնութագրման վերաբերյալ քննարկումները դեռևս շարունակվում են: Մասնագետների որոշ խումբ ESP–ի կիրառումը տեսնում է ակադեմիական ուսուցման համակարգում, իսկ ոմանք էլ՝ մասնագիտական կան պրոֆեսիոնալ ոլորտում: Ելնելով այս տեսակետից՝ ESP–ն բաժանվում է հետևյալ երկու հիմնական ենթախմբերի՝

1). անգլերեն ակադեմիական նպատակների համար (**EAP – English for Academic Purposes**).

2). անգլերեն մասնագիտական նպատակների համար (**EOP – English for Occupational Purposes**):

EAP–ն (անգլերեն ակադեմիական նպատակների համար) վերաբերում է ակադեմիական / գիտական և տեխնոլոգիաների ոլորտներին, իսկ երկրորդը՝ EOP–ն (անգլերեն մասնագիտական նպա-

տակների համար)՝ մասնագիտական (պրոֆեսիոնալ) ոլորտներին: EAP–ի շրջանակներում մենք կարող ենք առանձնացնել, օրինակ՝ EMP՝ անգլերեն բժշկագիտական նպատակների համար (English for Medical purposes), ELP՝ անգլերեն իրավաբանական նպատակներով (English for Legal Purposes): Նույն սկզբունքով կարող ենք առանձնացնել նաև անգլերեն կառավարման /management/, ֆինանսական (financial) կամ էլ տնտեսագիտական (economic) նպատակների համար և այլն:

Ինչպես արդեն վերը ասացինք՝ EOP–ն՝ English for Occupational Purposes (անգլերեն մասնագիտական նպատակների համար) վերաբերում է այս կամ այն պրոֆեսիային կամ մասնագիտությանը: Օրինակ՝ EBP (English for Business Purposes)–անգլերեն գործարար նպատակների համար: Վերջին տարիներին, այնուամենայնիվ, բավական լուրջ քննարկումներ են գնում այն մասին, արդյոք, EAP–ն դիտել որպես ESP–ի բաղկացուցիչ մաս, թե՛ ոչ: Այս առումով մասնագետների մի մասը ESP–ն համարում է անգլերենի ուսուցում՝ այս կամ այն նպատակին ծառայեցնելու համար, մինչդեռ մյուսները հակված են ընդունելու, որ այն (ESP–ն) ավելի շատ կիրառելի է ակադեմիական դասընթացներում կամ էլ մասնագիտական/ պրոֆեսիոնալ բնագավառներում ([www.laurenceanthony.net/ .../ESParticle.html](http://www.laurenceanthony.net/.../ESParticle.html)):

Նկատենք, որ որքան էլ բազմազան լինեն ESP–ի վերաբերյալ բնորոշումները, մեկ բան պարզ է, որ այս թեման բավական ընդգրկուն է ու անսպառ և հեռանկարում դեռևս կարիք ունի վերանայման: Այդ է վկայում Ճապոնիայում ESP–ին նվիրված գիտաժողովը, որի մասնակիցների թվում էր ESP Journal–ի համահեղինակ Դադլի–Էվանսը: Նա իր մոտ մեկ ժամանոց ելույթի ժամանակ փորձեց ցուցաբերել իր փորձը՝ առաջ քաշելով ESP–ի «բացարձակ» և, միաժամանակ, «փոփոխական» լինելու բնույթը (Dudley–Evans, Tony (1998). Developments in English for Specific Purposes: A

multi-disciplinary approach Cambridge University Press). *Սյորբև ներկայացնում ենք Դադլի-Էվանսի բնութագրումը.*

Բացարձակ հատկանիշներ (Absolute Characteristics):

1. ESP-ն նախարեսված է բավարարելու սովորողների լեզվական հայրուկ կարիքները:

2. ESP-ն կիրառում է Կոմյալ ոլորտին ուղղված համապարասխան մեթոդաբանություն կամ գործունեություն:

3. ESP-ն կենտրոնացած է Կոմյալ գործունեության համար անհրաժեշտ լեզվի վրա՝ ներառելով քերականություն, բառապաշար, ուսուցման հետ կապված հմտություններ, դիսկուրս, ժանր և այլն:

Փոփոխական հատկանիշներ (Variable Characteristics)

1. ESP-ն կարող է նախարեսված լինել որոշակի ոլորտների (դիսցիպլինների) համար:

2. ESP-ն կարող է օգտագործել դասավանդման մի որոշակի իրադրությունում ընդհանուր անգլերեն լեզվից փառքերվող մեթոդաբանություն:

3. ESP-ն կարող է նախարեսված լինել եռաստիճան ուսուցման հասարակություններում (**tertiary level institutions**) կամ էլ մասնագիտական աշխատանքային իրադրություններում (**professional work situations**):

4. ESP-ն սահմանված է միջին (*intermediate*) կամ էլ ավելի բարձր մակարդակի (*advanced*) ուսանողների համար:

5. ESP դասընթացների մեծամասնությունը ենթադրում է լեզվական համակարգերի հիմնարար գիտելիքներ:

Չնայած այն փաստին, որ Դադլի-Էվանսի բնորոշումները ESP-ի վերաբերյալ որոշ չափով կրում են Սյորբևենսի ազդեցությունը (**Stevens, P. (1988). ESP after twenty years: A re-appraisal. In M. TICKOO (Ed.), ESP: State of the art (1-13). SEAMEO Regional Language Center**), այնուամենայնիվ, նրա առաջարկած բացարձակ և փոփոխական

հատկանիշներով ESP-ի բնութագրումն ավելի օգտակար է՝ ավելի հստակ պատկերացնելու ESP-ի բուն էությունը: Համաձայն Դադլի-Էվանսի՝ ESP-ն չի սահմանափակվում մի կոնկրետ ոլորտով (դիսցիպլինով) և ոչ էլ այն չի ենթադրում սովորողների մի որոշակի խմբի կամ կարողությունների սահմանափակում, այլ ESP-ն, ավելի շուտ, դասավանդման մոտեցում է, կամ, ինչպես որ ինքն է ասում՝ մտքի վերաբերմունք (*attitude of mind*): Իսկ ինչ վերաբերում է ESP-ի և ընդհանուր անգլերենի (*General English*) միջև եղած տարբերություններին, ապա ըստ Հաթչինսոնի՝ «իրականում տեսականորեն տարբերություններ չկան, իսկ գործնականորեն՝ շատ մեծ»: Այստեղ տեղին է նշել, որ եթե նախկինում ընդհանուր անգլերեն դասավանդող մասնագետները չէին կենտրոնանում սովորողների լեզվական կարիքների վերլուծության վրա, ապա այսօր դասավանդողներն ավելի շատ են ուշադրություն դարձնում լեզվական կարիքների և պահանջների վերլուծության վրա: Մյուս կողմից էլ՝ տվյալ դասագիրքը կազմող մասնագետը պետք է դասավանդվող նյութերն ընտրի՝ հաշվի առնելով սովորողների նպատակներն ու լեզվական պահանջները կամ կարիքները: Այսինքն՝ երկու դեպքում էլ ESP և ընդհանուր անգլերեն *General English* դասընթացներ կազմակերպելիս կարևորվում են սովորողների լեզվական կարիքներն ու պահանջները, նրանց առջև դրված խնդիրները:

Վերջում եզրակացնելով վերը ասվածը՝ նկատենք, որ օտար լեզու սովորելիս, իսկ տվյալ դեպքում ESP դասընթացն իրականացնելիս, առաջնայինը նպատակները և լեզվական կարիքները որոշելն է: Ուրեմն՝ ESP դասընթացը կազմակերպելիս անհրաժեշտ է նկատի ունենալ սովորողների լեզվական պահանջներն ու նպատակները, մասնագիտական գործունեության բնույթը կամ բովանդակությունը, որոնք կարող են բացահայտվել տվյալ խմբի սովորող-

ների հետ քննարկումներ կատարելիս, հարցաթերթիկներ լրացնելիս և այլն: Իսկ ինչ վերաբերում է բուն ESP դասընթացին, ապա այն շարունակաբար զար-

գացող ուղղություն է և, բնականաբար, նրա հետ կապված բնութագրումներն ու տեսակետները դեռևս կարիք ունեն կատարելագործման:

ՊԲԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. FLSP, Foreign Language for Special Purposes, Yerevan State University.
2. Dudley –Evans, Tony (1998). Developments in English for Specific Purposes: A multi-disciplinary approach Cambridge University Press.
3. Hutchinson, Tom & Waters, Alan (1987). English for Specific Purposes: A learner-centered approach. Cambridge University Press.
4. Strevens, P. (1988). ESP after twenty years: A re-appraisal. In M. TICKOO (Ed.), ESP: State of the art (1-13). SEAMEO Regional Language Center.
5. www.laurenceanthony.net/.../ESParticle.html

АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ (ESP). ХАРАКТЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ. ПАРАЛЛЕЛИ МЕЖДЫ ESP И ОБЩИМ АНГЛИЙСКИМ

АСМИК АБРААМЯН

*Национальная академия наук РА, Международный научно-образовательный центр,
преподаватель английского языка*

Роль ESP курса обучения английского языка растет во всем мире благодаря возрастающим требованиям более профессионального лингвистического подхода к той или иной сфере науки или профессиональной деятельности. Настоящий курс обучения английского языка сравнительно молод в Армении и он все еще развивается. Тем не менее обсуждения, касающиеся формулировки, целей и задач ESP курса, все еще продолжают и разные специалисты предлагают различные мнения относительно его формулировки. Для эффективной организации курса важно выделить первостепенные цели, задачи и требования учащихся к изучению английского языка. В статье также рассматриваются эффективные пути для раскрытия лингвистических нужд и требований учащихся. Приводятся параллели между курсами ESP и общего английского.

ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSE (ESP). CHARACTERISTIC FEATURES, GOALS AND TASKS. PARALLELS BETWEEN ESP AND GENERAL ENGLISH

HASMICK ABRAHAMYAN

*The International Scientific Educational Center of the National Academy
of Sciences of the RA, Lecturer of English*

The role of ESP course is growing worldwide due to the increasing demand for more professional linguistic approach to this or that area of science or professional activity. The given English learning course is relatively young in Armenia and is still developing. However, the discussions around the definitions, goals and tasks of ESP course still continue and different specialists offer a variety of views and characterizations regarding its definition. In order to organize the course effectively it's important to reveal learners' primary goals, tasks and requirements in studying English. The article also considers effective ways to discover learners' linguistic needs and requirements. Parallels are drawn between the ESP and General English courses.